

Posudek vedoucího diplomové práce

Téma: Důsledků osvojení

Diplomantka: Nikola Masteková

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

Předmětem bližší pozornosti předkládané diplomové práce je problematika důsledků osvojení. Osvojení jako takové je tradičním institutem rodinného práva. V samotném základu se s ním pojí především změna statusového postavení osvojované fyzické osoby. Důsledky osvojení jsou však širší. Promítají se nejen v rovině osobní, ale i v té majetkové. Osvojení má přitom vliv nejen na samotného osvojitele a osvojence, ale v dílčím rozsahu i na další osoby. Řada velmi zajímavých otázek se pak pojí s osvojením zletilého, které bylo do právní úpravy doplněno až v souvislosti s přijetím stávajícího občanského zákoníku. Mnohé z nich zatím nebyly zcela uspokojivě zodpovězeny. Je tedy možné konstatovat, že jde o téma více než způsobilé k samostatnému zpracování v podobě zajímavé a podnětné diplomové práce.

Autorka svojí práci člení do sedmi samostatných částí. První dvě jsou zaměřeny obecně na pojem osvojení a na shrnutí vývoje právní úpravy důsledků osvojení. Po tomto velmi stručném vstupním exposé se již zaměřuje na rozbor zvolené problematiky z pohledu stávající právní úpravy. Část třetí, která tvoří jádro celé práce, je zaměřena na důsledky osvojení zletilého. Diplomantka tuto pasáž dělí do několika podkapitol. Nutno podotknout, že mnohé z nich jsou pojaty velmi obecně bez bližšího zdůraznění vazby na osvojení nezletilého. Příkladem může být hned kap. 3.1.1 *Rodičovská odpovědnost*, která pojednává v podstatě jen přehledově o některých složkách rodičovské odpovědnosti, bez přímé vazby jejího výkonu na fakt, že vykonavatelem se stává namísto rodiče osvojitel. Autorka navíc do této partie zařazuje jako jednu z podkapitol nižší úrovně i vyživovací povinnost a vzbuzuje tak dojem, že vyživovací povinnost považuje za jednu ze složek rodičovské odpovědnosti. V rámci kapitoly věnované začlenění do nové rodiny by bylo možné také očekávat náležité pojednání o vzniku poměru k dalším členům rodiny – tedy zejména dosavadním potomkům osvojitele, prarodičům atp. Ne příliš zdařilé je i další členění třetí části. Podkapitola 3.2 je nazvána *Zánik práv a povinností*. Autorka však tuto kapitolu dále člení na podkapitoly 3.2.1 *Změna bydliště* (kde de facto pokračuje ve výkladu rodičovské odpovědnosti; současně není zřejmé, v čem zde spatřuje zánik práv a povinností), 3.2.2 *Změna rodiče a jeho důsledky* (kde zařazuje jedinou podkapitolu 3.2.2.1 *Zápis do matrice*), 3.2.3 *Zastoupení dítěte* (kde se opět vrací k rodičovské odpovědnosti), 3.2.4 *Utajení osvojení a jeho důsledky, informovanost dítěte o osvojení* (ani zde není zcela zřejmé podřazení pod kapitolu *Zánik práv a povinností*; poměrně nečekané tu je i zařazení podkapitoly čtvrté úrovně 3.2.4.1 *Úplné osvojení a neúplné osvojení*, v níž se autorka pokouší na šesti řádcích vysvětlit rozdíl mezi úplným a neúplným osvojením – proč právě na tomto místě a v takové podobě však zůstává utajeno). Příliš přehledné však není ani další členění práce. Část čtvrtá je nazvána *Důsledky osvojení zletilého*. Čtenář by tak očekával, že tato část bude představovat druhé těžiště samotné práce. Při bližším pohledu však tato část zabírá pouhé necelé dvě stránky. Následuje část pátá *Osvojení zletilého, které je obdobou osvojení nezletilého*. V této části autorka vynechává hned zkraje podkapitolu druhé úrovně (5.1) a text člení na podkapitoly třetí úrovně (5.1.1, 5.1.2...). Příliš jasné není např. ani podřazení kap. 5.3.1.1 *Osvojitel* pod kap. 5.3 *Důsledky osvojení zletilého*,

kteřé je obdobou osvojení nezletilého – autorka se zde zaměřuje na osobu osvojitele, ne na důsledky osvojení. Část šestá je zaměřena na *Osvojení zletilého, které není obdobou osvojení nezletilého*. Část sedmá je pak nazvána *Společné důsledky osvojení* a poněkud nečekaně pojednává o zrušení osvojení a o opětovném osvojení. Z podaného výkladu je zřejmé, že se autorce příliš nepodařilo vtisknout své práci logickou, soudržnou, neopakující se strukturu.

Řadu nepřesností i zjevných pochybení je možné nalézt i při posuzování věcné správnosti podaného výkladu. Diplomantka se často dopouští značných zjednodušení. Občas jsou jí uváděné informace vytrženy ze širšího kontextu úpravy. Místy jsou tato pochybení provázána s již zmíněnou nesystematičností výkladu. Opravdu jen pro názornost lze zmínit například následující pochybení:

- s. 10 - *Mezi hlavní důsledek osvojení patří ta skutečnost, že v případě úplného osvojení, kdy se dítě zcela začleňuje do nové rodiny, a je tedy osvojeno manžely, nebo manželem svého rodiče, má postavení společného dítěte manželů a tím pádem osvojitelům vzniká rodičovská odpovědnost.* – z výkladu autorky jako by se zdálo, že úplné osvojení je spojeno s osvojením v manželském páru, resp. osobou, která je ve svazku manželském. Současně vyjádření vzbuzuje dojem, že jen v takovém případě vzniká rodičovská odpovědnost.
- s. 10 - *Plné svéprávnosti se obvykle nabyvá dosažením zletilosti, což je dovršením osmnáctého roku věku, nebo i dříve. V tomto specifickém případě ale musí být doložena schopnost nezletilého starat se samostatně o své závazky.* – plná svéprávnost se však dá nabýt i uzavřením manželství.
- s. 19 - *V případě osvojení je vyživovací povinnost ve vztahu k dítěti stěžejní záležitostí. Osvojované dítě může být svěřeno osvojiteli již dříve a v tomto případě by tedy došlo ke stanovení vyživovací povinnosti pro biologické rodiče na základě ustanovení § 956 OZ ve spojení s §829 OZ, který stanovuje, že než bude o osvojení rozhodnuto, musí být osvojované dítě v péči osvojitele na jeho náklad. Osvojitel má práva a povinnosti osoby podle § 953 až §957 OZ. Nejednalo by se v tomhle případě o předadopčnı péči, ale pouze o péči osoby, jíž bylo dítě svěřeno. Na základě této právní skutečnosti pak lze po rodičích požadovat výživné.* – závěry autorky zde nejsou zcela zřetelné. Zdá se, že zde směřuje fakultativní a obligatorní péči před osvojením. V § 829 je počítáno s obligatorní předadopčnı péčí. Dítě je zde na náklad osvojitele. Dle § 829 odst. 3 se po dobu, v níž je dítě v péči osvojitele, pozastavuje dříve stanovená vyživovací povinnost jiné osoby k dítěti – tedy především vyživovací povinnost samotných rodičů. Nelze tak souhlasit s tvrzením autorky, že: *Soud tak stanoví rozsah vyživovací povinnosti, samozřejmě vzhledem ke schopnostem rodičů, jejich možnostem a majetkovým poměrům. Pečující osoba má právo výživné vymáhat a také právo s výživným hospodařit, ovšem tak by měla činit zejména v zájmu dítěte.*
- s. 30 - *Důsledek spočívající ve změně příjmenı není nikterak považován za novinku. Již minulé právní úprava byla v tomto ohledu za jedno se současnou právní úpravou a změnu příjmenı pokládala za významný důsledek. OZO v ustanovenı §182 přímo uváděl, že „podstatným právnım účinkem je, že osvojenec nabyvá jméno osvojitele anebo rodného jména osvojitelky...”* – z tvrzení autorky se zdá, že úpravou předcházející stávajícímu občanskému zákonıku byl obecný zákonık občanský.
- s. 33 - *Tato hodnota je v případě nezletilého nepominutelného dědice ve výši tří čtvrtin, oproti tomu zletilý nepominutelný dědic bude mít nárok pouze na jednu čtvrtinu.* – autorka neuvádí, poměrem čeho se povinný díl vypočítává.
- s. 43 - *Na takovou situaci je ale potřeba nahlížet optikou vlastního možného výkonu práv a povinností, jež vyplývají z rodičovské odpovědnosti. Protože pokud omezení ve svéprávnosti nepřekáží výkonu rodičovské odpovědnosti, eventuálně mu zásadně nebrání, pak může soud rozhodnout o tom, že bude rodiči zachován výkon péče o dítě. ... Obecně lze konstatovat, že*

právě při osvojení hraje úloha soudu klíčovou roli. Je zejména na něm, aby rozhodl, zda osvojitel nebo osvojitelé mohou být řádnou náhradou biologických rodičů. Jde také o zjištění, zda jsou schopni vykonávat veškerá práva a povinnosti. ... Hledisko zdravotního stavu je pak nutné prozkoumat i z oblasti fyzické. Neboť osvojitel by měl být schopný a zdravotně způsobilý se o osvojence postarat. – zdá se, že autorka ve svém výkladu opomíjí, že podává výklad k úpravě osvojení zletilého. Otázka výkonu rodičovské odpovědnosti je tedy irelevantní. Stejně tak není namístě posuzovat schopnost výkonu všech práv a povinností rodiče k dítěti atp.

Jde jen o příkladný výčet. Míst, která by zasloužila bližší vysvětlení, přesnější formulaci či opravu, je v práci bohužel značné množství.

Formální úroveň zpracování je na průměrné úrovni (viz také již výše poznámky ke členění práce). Pečlivější měla být závěrečná kontrola interpunkce (např. v poznámkách pod čarou), chybějících či přebývajících odražení atp. Na mnoha místech by práci prospěla větší ladnost vyjadřování (srov. např. s. 23 - *Tahle eventualita se nazývá jako participační právo dítěte.*; s. 31 - *Nicméně zákon o rodině byl bezpochyby nejvíce kusý. Jeho právní ustanovení totiž nedávalo jinou možnost, než že osvojenec bude mít příjmení osvojitele.*; s. 31 - *V dalším právním předpise, v OZ se nachází ve třetí části pod tzv. absolutními majetkovými právy.*; s. 42 - *V případě osvojení zletilého pak dochází k tomu, že vyživovací povinnost osvojenec vůči jeho předkům a potomkům trvá nadále jen tehdy a jen v té míře, nejsou-li jiné osoby, které mají vyživovací povinnost, popřípadě nejsou-li tyto osoby schopny své vyživovací povinnosti dostát. Je zde ovšem přinejmenším sporné, jak by vlastně na takovou potřebu bylo reagováno ze strany zákona. Mohlo by se totiž jednat o aplikaci §8 OZ, která tvrdí, že zjevné zneužití práva nepoživá právní ochrany.*).

Citováno je v intencích platné citační normy. Omezený rozsah použitých zdrojů je nutné přičíst na vrub mimořádným okolnostem, za nichž byla práce vytvářena, a nelze jej tak autorce příliš vyčítat.

S ohledem na výše podané posouzení je zřejmé, že práce trpí celou řadou nedostatků. Mnohé z nich jsou poměrně závažné a práci jako celek výrazně postihují. Jakkoliv je třeba z pohledu vedoucího práce třeba konstatovat, že autorka učinila během zpracování práce podstatný pokrok, zůstala v mnoha směrech na půli cesty. Zásadní výhradu je třeba učinit zejména systematické výkladu, jakož i k řadě věcných zjednodušení či zjevných pochybení. Práci s ohledem na vše výše uvedené k obhajobě **doporučuji**, nicméně ji navrhuji hodnotit v případě velmi kvalitní obhajoby pouze jako **dobrou**.

Otázky:

- a) K jakému okamžiku přechází na osvojitele nezletilého nesvéprávného dítěte péče o jmění dítěte? Má právo požadovat po předchozí pečující osobě vyúčtování dosavadní správy?
- b) V práci uvádíte, že osvojením zletilého dochází ke zpřetrhání pout k předkům i potomkům s výjimkou možného zachování vyživovací povinnosti. Platí tato myšlenka dle Vás bezesbýtku i pro nezletilé potomky osvojevaného dítěte?

V Plzni dne 1. května 2021

JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.